

การเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

Strengthening the capacity of village health volunteers to promote consumer protection
operations at the Subdistrict Health Promotion Hospital, Nakhu District, Kalasin Province.

(Received: August 18,2025 ; Revised: August 24,2025 ; Accepted: August 26,2025)

พนิดา อบอ่อน¹
Panida Ob-oon¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค และการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ มีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ระหว่างเดือนมิถุนายน 2567 ถึง เดือน สิงหาคม 2567 รวม 3 เดือน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 55 คน โดยการเจาะจง (Purposive Selection) เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Dependent t – test

ผลการศึกษา พบว่า หลังการดำเนินงานความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดและความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ก่อนและหลังการดำเนินงาน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่ความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังการดำเนินงานดีกว่าก่อนการดำเนินงาน

คำสำคัญ: อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน การส่งเสริม การดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค

Abstract

This study was action research. The objectives are to study the understanding of village health volunteers in promoting consumer protection operations and to enhance the potential of village health volunteers in promoting consumer protection operations at Tambon Health Promoting Hospital, Na Khu District, Kalasin Province. The research period is between June 2024 and August 2024, a total of 3 months. The sample consists of 55 representatives of village health volunteers in promoting consumer protection operations at Tambon Health Promoting Hospital, Na Khu District, Kalasin Province by purposive selection. The data were collected by purposive selection. Data were collected from questionnaires. The data were analyzed by content analysis, frequency, percentage, mean, standard deviation, and Dependent t-test.

The results of the study found that after the operation, the understanding of village health volunteers in promoting consumer protection operations at the sub-district health promotion hospital, Na Khu District, Kalasin Province, overall and in each aspect was at the highest level. The understanding of village health volunteers in promoting consumer protection operations at the sub-district health promotion hospital, Na Khu District, Kalasin Province before and after the operation was found to be statistically significantly different at the 0.05 level. The understanding of village health volunteers in promoting consumer protection operations at the sub-district health promotion hospital, Na Khu District, Kalasin Province after the operation was better than before the operation.

Keywords: village health volunteers, promotion, consumer protection operations

¹ เภสัชกรชำนาญการ โรงพยาบาลนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

บทนำ

งานคุ้มครองผู้บริโภคเป็นภารกิจสำคัญที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทั่วโลก เพื่อปกป้องสิทธิและความปลอดภัยของผู้บริโภคจากสินค้าและบริการที่อาจก่อให้เกิดอันตรายหรือเอาเปรียบในระบบตลาด ระบบสากลให้ความสำคัญกับการสร้างระบบที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการสำรวจข้อมูลพิจารณาเรื่องร้องเรียน การกำกับดูแล และส่งเสริมความรู้ควบคู่กันไปในหลายประเทศ เช่น การพัฒนากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค การสร้างกลไกการร้องเรียน และการรณรงค์ความรู้ให้แก่ประชาชนเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต่อภัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว¹

ในประเทศไทย การดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคเป็นระบบที่รัฐจัดตั้งขึ้นเพื่อปกป้องและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความปลอดภัยและความเป็นธรรมในการบริโภคสินค้าและบริการทั้งในชีวิตประจำวันและช่องทางออนไลน์ โดยมีหน้าที่หลักคือการออกกฎหมาย มาตรการควบคุม กำกับดูแลมาตรฐานสินค้า ตรวจสอบคุณภาพ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้บริโภค เพื่อป้องกันการเอาเปรียบและแก้ไขข้อพิพาทอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส รัฐกำหนดหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) รับเรื่องร้องเรียนและแก้ไขปัญหาลำดับแรก สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ควบคุมความปลอดภัยของอาหาร ยา และผลิตภัณฑ์สุขภาพ รวมทั้งส่งเสริมความรู้และสร้างโอกาสให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมในนโยบายอย่างใดก็ตาม การดำเนินงานยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน เช่น การรับรู้และข้อมูลที่ยังไม่ทั่วถึงของผู้บริโภค ความซับซ้อนของสินค้าบางประเภท รวมถึงความท้าทายจากเทคโนโลยีและระบบตลาดดิจิทัลที่เติบโตอย่างรวดเร็ว การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการขับเคลื่อนงานนี้ให้ประสบความสำเร็จ¹

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นหลักในการดูแล

สุขภาพของประชาชนในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในชุมชนชนบทที่มีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ รพ.สต. ไม่เพียงแต่ให้บริการสุขภาพพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมและขับเคลื่อนงานคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชนอีกด้วย หนึ่งในภารกิจสำคัญคือการเฝ้าระวังคุณภาพสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เช่น อาหาร ยา และผลิตภัณฑ์สุขภาพต่างๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากนี้ รพ.สต. ยังมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้และสร้างการรับรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิผู้บริโภคในเรื่องของความปลอดภัย การเลือกใช้สินค้าและบริการอย่างรอบคอบ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและตัดสินใจได้อย่างมีข้อมูลครบถ้วน การดำเนินกิจกรรมและโครงการที่หลากหลาย เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ หรือการเผยแพร่สื่อสารผ่านช่องทางต่าง ๆ ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ช่วยพัฒนาศักยภาพเครือข่ายภาคประชาชน อาทิ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบและส่งเสริมสิทธิผู้บริโภคในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน² ในการพัฒนาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับระบบบริการสาธารณสุขและเป็นหัวใจในการส่งเสริมงานคุ้มครองผู้บริโภคในพื้นที่ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครเหล่านี้จึงมีความจำเป็น เพื่อให้สามารถสนับสนุนและส่งเสริมงานคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างมีคุณภาพและครอบคลุมสอดคล้องกับการศึกษาของ แสงระวี อุปสัย³ ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า หลังได้รับโปรแกรมพัฒนาศักยภาพแล้ว พบว่า อสม.กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ($T^2 = 39.01$; $F_{5, 96} = 748.95$; $p = .00$) ทั้งด้านความรู้การคุ้มครอง

ผู้บริโภคร ด้านทักษะการคุ้มครองผู้บริโภค ด้านอัตมโนทัศน์ในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค และด้านแรงจูงใจการคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้นควรจัดให้อสม.ทุกคนได้รับโปรแกรมพัฒนาศักยภาพงานคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อส่งเสริมให้ มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสาธารณสุขต่อไป

อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 8 แห่ง ครอบคลุมหลายหมู่บ้านในตำบล เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพเบื้องต้น กิจกรรมให้บริการมักจะรวมถึงการดูแลสุขภาพทั่วไป การรณรงค์ด้านโภชนาการ การส่งเสริมความรู้ผู้บริโภค การตรวจสอบและเฝ้าระวังสินค้าอุปโภคบริโภค รวมถึงการส่งเสริมสิทธิและการปกป้องคุ้มครองสิทธิต่างๆ ของประชาชนในชุมชนสำหรับการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคในพื้นที่มีบทบาทที่ต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรค เช่น ขาดทรัพยากรบุคคลเพื่อทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ และการรับรู้ของประชาชนที่ยังไม่ทั่วถึง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านให้เข้มแข็ง เพื่อตอบสนองภารกิจส่งเสริมการคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพจากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค ส่งผลให้การปกป้องและส่งเสริมสิทธิผู้บริโภคในพื้นที่บรรลุเป้าหมาย

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์
2. ศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการ

ดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

3. ศึกษาผลของการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีการวิจัย

รูปแบบงานวิจัย

การศึกษา การศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ระหว่างเดือนมิถุนายน 2567 ถึง เดือน สิงหาคม 2567 รวม 3 เดือน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ หมู่บ้านละ 1 คน จำนวน 55 หมู่บ้าน รวมจำนวน 55 คน โดยการเจาะจง (Purposive Selection)

เกณฑ์คัดเข้า (Inclusion Criteria) 1) เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) พร้อมเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเต็มที่ 3) มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และมีความสามารถในการสื่อสารเป็นภาษาไทยได้ดี 4) ยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและเข้าร่วมการประเมินผล

เกณฑ์คัดออก (Exclusion Criteria) 1) อสม.ที่ไม่ได้อยู่ในหมู่บ้านหรือพื้นที่รับผิดชอบตามเกณฑ์

ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู 2) ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมหรือการประเมินผลได้อย่างครบถ้วน เช่น ขาดงานบ่อย หรือมีภารกิจอื่นที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ 3) มีปัญหาด้านสุขภาพหรือจิตเวชที่ทำให้ไม่สามารถทำงานหรือสื่อสารได้ตามเกณฑ์การศึกษา 4) ปฏิเสธหรือไม่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ได้แก่ การศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย การศึกษาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค การกำหนดกิจกรรม การดำเนินการตามกิจกรรม และการสรุปผลการดำเนินการตามกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแบบ Rating scale 5 ระดับ มีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด หมายถึง ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับข้อความดังกล่าวมากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน

มาก หมายถึง ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับข้อความดังกล่าวมาก เท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง หมายถึง ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับข้อความดังกล่าวปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน

น้อย หมายถึง ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับข้อความดังกล่าวน้อย เท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด หมายถึง ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับข้อความดังกล่าวน้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

มีเกณฑ์ในการแปลผลคะแนน ดังนี้⁴

คะแนนเฉลี่ย	แปลผล
4.21 – 5.00	มีความเข้าใจมากที่สุด
3.41 – 4.20	มีความเข้าใจมาก
2.61 – 3.40	มีความเข้าใจปานกลาง
1.81 – 2.60	มีความเข้าใจน้อย
1.00 – 1.80	มีความเข้าใจน้อยที่สุด

การตรวจคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการตรวจสอบเพื่อทดสอบความตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเองให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบและแก้ไข 3 ท่าน (IOC) แล้วปรับแก้ข้อที่ใช้คำผิดและข้อที่ไม่เหมาะสม ทั้งในด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีเนื้อหาและข้อความที่ชัดเจน นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จและแก้ไขความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำไปทดลองคุณภาพของเครื่องมือ (Try Out) โดยการนำไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเข้าใจในการทำแบบสอบถาม จากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach method)

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

การศึกษา การศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ

ขั้นตอนที่ 1. ขั้นวางแผน (Plan)

1.1 ศักยภาพและปัญหาอุปสรรคของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการคุ้มครองผู้บริโภค

1.2 ประชุมเชิงปฏิบัติการ ร่วมกับกระบวนการกลุ่ม ในการระดมความคิดเห็นและร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (อสม., บุคลากร รพ.สต., ภาครัฐเครือข่าย) เพื่อกำหนดแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพและกิจกรรมที่เหมาะสม

1.3 จัดทำแผนงาน/กิจกรรม การเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา และกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 2. ขั้นดำเนินงาน (Action)

2.1 จัดกิจกรรม การเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอฉะเชิงเทรา ซึ่งประกอบด้วย การอบรมเชิงปฏิบัติการ การฝึกปฏิบัติ ที่เน้นการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3. ขั้นสังเกตการณ์และสะท้อนผล (Observation/Reflection)

3.1 ประเมินผลการดำเนินงาน ประเมินความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

3.2 สังเคราะห์ผลการดำเนินงาน เปรียบเทียบก่อน-หลัง (Pre-Post) เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงศักยภาพ/ความเข้าใจ/ทักษะ

ขั้นตอนที่ 4. ขั้นปรับปรุงและพัฒนา (Re-plan)

4.1 ทบทวนและวิเคราะห์ข้อมูล สรุปและระบุจุดแข็ง-อ่อนของกระบวนการ/กิจกรรม

4.2 ปรับปรุง พัฒนากิจกรรมใหม่ หรือแนวทางแก้ไข เพื่อขยายผลและพัฒนาศักยภาพ อสม. อย่างต่อเนื่อง สรุปผลการวิจัย และจัดทำข้อเสนอแนะสู่การพัฒนาระบบในระดับพื้นที่/นโยบายต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ การศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย การศึกษาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค การกำหนดกิจกรรม การดำเนินการตามกิจกรรม และการสรุปผลการดำเนินการตามกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

2.1 สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.2 สถิติอนุมานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ Dependent t – test ในการเปรียบเทียบความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังดำเนินการ

ผลการวิจัย

1. ความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ก่อนดำเนินการโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง หลังการดำเนินการ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด

2. การเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการ

ดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย สิทธิผู้บริโภค ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยา ประเภทของใบอนุญาตขายยา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 อาหารที่ไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านเครื่องสำอาง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสถานพยาบาล กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานพยาบาล ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงฉลากผลิตภัณฑ์สุขภาพ

3. การเปรียบเทียบความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ก่อนและหลังการดำเนินงาน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่ความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังการดำเนินงานดีกว่าก่อนการดำเนินงาน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ก่อนและหลังการดำเนินงาน (Dependent t - test)

ตัวแปร	ก่อน		หลัง		df	t	p-value	95%CI	
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าเฉลี่ย	S.D.				lower	upper
สิทธิผู้บริโภค	2.81	0.46	4.32	0.45	54	-14.381	.000	-1.72361	-1.30184
การคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาเบื้องต้น	2.89	0.55	4.22	0.48	54	-10.881	.000	-1.57490	-1.08484
ประเภทของใบอนุญาตขายยา	2.85	0.37	4.28	0.31	54	-18.872	.000	-1.58321	-1.27912
ปัญหาที่พบบ่อยในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านยา	3.12	0.54	4.16	0.41	54	-9.570	.000	-1.25787	-.82213
การคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารเบื้องต้น	2.83	0.46	4.21	0.55	54	-11.742	.000	-1.60829	-1.13918
การคุ้มครองผู้บริโภคด้านเครื่องสำอางเบื้องต้น	2.95	0.49	4.25	0.36	54	-12.944	.000	-1.49785	-1.09609
การแพ้หรือระคายเคืองที่เกิดจากเครื่องสำอาง	2.88	0.36	4.25	0.35	54	-17.010	.000	-1.53706	-1.21294
การแสดงฉลากผลิตภัณฑ์สุขภาพ	2.99	0.56	4.26	0.50	54	-10.230	.000	-1.51853	-1.02087
รวม	2.92	0.41	4.24	0.38	54	-14.659	.000	-1.51036	-1.14693

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่าความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริม

การดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ก่อนดำเนินการ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปาน

กลาง สอดคล้องกับการศึกษาของรุ่ง มาลี⁵ ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า เจตคติในการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค ความรู้ในการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค และปัจจัยสนับสนุนด้านการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกันกับการศึกษาของแสงระวี อุปสัย³ ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคของ อสม.ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น ใน อสม.กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการได้รับโปรแกรมพัฒนาศักยภาพงานคุ้มครองผู้บริโภค พบว่าก่อนการทดลองคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคทั้ง 5 ด้าน ของ อสม. ทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จัดทำ การเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย สิทธิผู้บริโภค ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยา ประเภทของไบออนูตาชยา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 อาหาร ที่ไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านเครื่องสำอาง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสถานพยาบาล กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานพยาบาล ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงฉลากผลิตภัณฑ์สุขภาพ โดยประยุกต์จากคู่มือแนวทางการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยคณะทำงานจัดทำแนวทางการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค สำหรับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ปี 2553⁶ ภายใต้บริบทที่สำคัญ

5 ประการ อันเป็นหัวใจของ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้แก่ การเข้าถึงบริการ การดูแลต่อเนื่อง การดูแลแบบองค์รวมและผสมผสาน การประสานบริการและการยึดชุมชนเป็นฐาน ส่งผลให้ความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังการดำเนินการ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด และความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ก่อนและหลังการดำเนินงาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่ความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังการดำเนินงานดีกว่าก่อนการดำเนินงาน สอดคล้องกันกับการศึกษาของชาญชัย บุญเชิด โสธรา อนุกุล ประชา⁷ ได้ศึกษาผลของการให้ความรู้ด้านคุ้มครองผู้บริโภคโดยใช้หอกระจายข่าวหมู่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อประเมินความรู้ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในด้านคุ้มครองผู้บริโภค 5 ด้าน คือ 1) ยาชุดสุดอันตราย 2) เครื่องสำอางไม่ปลอดภัย 3) การใช้ยาอย่างสมเหตุผล 4) อาหารปลอดภัย 5) สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หลังรับความรู้ผ่านหอกระจายข่าวและเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของอสม.และความรู้หลังจากได้รับความรู้ผ่านหอกระจายข่าว รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กลุ่มตัวอย่างเป็น อสม.จำนวน 77 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ใน 5 ตำบล อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ pair t-test และ One way ANOVA ผลการศึกษา พบว่า ความรู้ในภาพรวม ราย ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการให้ความรู้ผ่านหอกระจายข่าวชุมชน ($\bar{x}$ = 3.63, S.D. = 1.05) สูงกว่า ก่อนการให้ความรู้ผ่านหอกระจายข่าวชุมชน ($\bar{x}$ =

2.90, S.D. = 1.05) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล หลังให้ความรู้ผ่านหอกระจายข่าว พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความรู้ในด้านเครื่องสำอางและด้านสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังจากให้ความรู้ผ่านหอกระจายข่าวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนรายได้ของกลุ่มตัวอย่างที่ต่างกัน มีระดับความรู้ด้านเครื่องสำอางสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการใช้อย่างสมเหตุผลที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุป การให้ความรู้โดยใช้หอกระจายข่าวชุมชน เป็นเทคโนโลยีด้านเสียงที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ อสม.มีความรู้ด้านคุ้มครองผู้บริโภคและผลิตภัณฑ์สุขภาพเพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของแสงระวีอุปสัย³ ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคของ อสม.ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น ใน อสม.กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการได้รับโปรแกรมพัฒนาศักยภาพงานคุ้มครองผู้บริโภค อสม.กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมพัฒนาศักยภาพงานคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นการอบรมมีเนื้อหาประกอบด้วย 1) การส่งเสริมคุณลักษณะเฉพาะตัวของ อสม. 2) ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ 3) ทักษะที่ใช้ในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค 4) การพัฒนาอัตมโนทัศน์งานคุ้มครองผู้บริโภค และ 5) การสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคและปฏิบัติการออกสำรวจผลิตภัณฑ์สุขภาพตามร้านค้าในชุมชน ผลการศึกษา พบว่า หลังได้รับโปรแกรมพัฒนาศักยภาพแล้ว พบว่า อสม.กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ($T^2 = 39.01$; $F_{(5, 96)} = 748.95$; $p = .00$) ทั้งด้านความรู้การคุ้มครองผู้บริโภค ด้านทักษะการคุ้มครองผู้บริโภค ด้านอัตมโนทัศน์ในการดำเนินงาน

คุ้มครองผู้บริโภค และด้านแรงจูงใจการคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้นควรจัดให้ อสม. ทุกคนได้รับโปรแกรมพัฒนาศักยภาพงานคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อส่งเสริมให้ มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสาธารณสุขต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังการดำเนินการ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด และความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ก่อนและหลังการดำเนินงาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่ความเข้าใจของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังการดำเนินงานดีกว่าก่อนการดำเนินงาน ดังนั้นในการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรประกอบด้วย สิทธิผู้บริโภค ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยา ประเภทของใบอนุญาตขายยา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 อาหาร ที่ไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านเครื่องสำอาง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสถานพยาบาล กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานพยาบาล ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงฉลากผลิตภัณฑ์สุขภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
ควรมีการศึกษาผลการดำเนินงานจากการ
เสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ

หมู่บ้าน ในการส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครอง
ผู้บริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอนา
คู จังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.).(2562). การกิจและอำนาจและหน้าที่.
https://www.ocpb.go.th/more_news.php?cid=4
2. ชูชัย ศุภวงศ์; สมศักดิ์ ชุณหรัศม์; ลัดดา ดำริการเลิศ; สุพัตรา ศรีวณิชชากร; เกษม เวชสุทธนันท์.(2552). คู่มือการให้บริการของ
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2552.
3. แสงระวี อุปสัย.(2566). การพัฒนาสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบล
เมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น. วารสารวิจัยศิลปวิทยาการลุ่มน้ำโขง. 3(2)
4. Best, John W. 1981. Research in Education. 3 rd ed. Englewood cliffs, New Jersey : Prentice. Hall Inc.
5. รุ่ง มาลี.(2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (Online). 3(2) 28-38
6. คณะทำงานจัดทำแนวทางการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค สำหรับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล.(2553). แนวทางการ
ปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภคของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. นนทบุรี: สำนักประสานการพัฒนาโรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบล กระทรวงสาธารณสุข
7. ชาญชัย บุญเชิด ไสธรา อนุกุลประชา.(2564). ผลของการให้ความรู้ด้านคุ้มครองผู้บริโภคโดยใช้หอกระจายข่าวหมู่บ้านในเขตพื้นที่
อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร. วารสารสาธารณสุขและสุขภาพศึกษา. 1(3). 34-47